

THE AUTHENTIC ROMANIAN SOCIETY OF THE 20TH CENTURY

Lucreția – Ileana BRĂNESCU
Ph.D.Candidate, University of Craiova, Romania

ABSTRACT:

THE ANALYSIS OF SOCIETIES IS A BROAD STUDY OF HUMAN SOCIAL LIFE, AN ENDEAVOR OF GREAT RESPONSIBILITY, AS IT AIMS AT THE OUTCOME OF OUR OWN BEHAVIOR IN HUMAN RELATIONS. THIS SYSTEMATIC STUDY OF HUMAN SOCIETIES WITH PARTICULAR EMPHASIS ON MODERN INDUSTRIALIZED SYSTEMS, SOCIAL RULES AND PROCESSES THAT BIND OR SEPARATE PEOPLE AS MEMBERS OF GROUPS AND INSTITUTIONS IS DEFINED AS THE SCIENCE CALLED SOCIOLOGY

KEYWORDS: ROMANIAN SOCIETY, SOCIOLOGY, ROMANIAN SOCIOLOGICAL CONCEPTS, SPIRU HARET

Societatea (lat. *societas* „întovărășire”, „unire”, „societate”), reprezintă o asociere prietenească cu ceilalți. Societatea umană are la bază relațiile sociale dintre indivizi. Știința care se ocupă cu studiul relațiilor și proceselor care unesc sau separă membrii unei comunități, poartă numele de sociologie.

Pe teritoriul românesc, sociologia s-a afirmat la puțin timp după ce Auguste Comte a lansat termenul de „sociologie”, primul curs de sociologie fiind susținut de C.Dumitrescu-Iași la Universitatea din București, în anul 1896.

„Scopul sociologiei – subliniază H. L. Ross – îl reprezintă descoperirea regularităților și ordinii de desfășurare a conduitei umane și a semnificației practicilor cotidiene care implică coordonarea acțiunilor diferiților indivizi”¹

Trebuie precizat că geneza sociologiei culturale românești este strâns legată de constituirea sociologiei ca disciplină științifică și faptul că în România, spre deosebire de alte contexte istorice și culturale, sociologia s-a bucurat de o dezvoltare împreună cu celelalte științe sociale sau naturale (istoria, medicina, științele economice, arhitectura ș.a.), fiind în strânsă legătură cu acestea și putând fi astfel îmbrățișată de un număr mare de specialiști din alte domenii științifice și totodată de un public divers, opiniile acestuia fiind mereu sensibile la problematica socială.

Diferitele procese în care sunt implicate grupuri specifice de oameni, printre care procesele politice, economice, culturale etc, a făcut necesară apariția unor subdiviziuni ale

---

¹Sorin M. Rădulescu, *Homo Sociologicus (Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană)*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1994, p. 11

sociologiei. Astfel, sociologia educației nu a mai constituit o problemă, educația fiind considerată un domeniu important al vieții sociale.

Ca ramură principală a sociologiei generale, sociologia culturii a dezvoltat aproximativ aceleași particularități, diferența fiind făcută de conexiunea cu domeniile literare, istorice, economice sau filozofice, iar datorită unei tradiții specifice îndelungate de gândire, s-a bucurat de autonomie mai mare de exprimare.

Preocupările despre cunoașterea și dezvoltarea culturii românești au o vechime apreciabilă și sunt asociate cu principalele curente tradiționale de gândire: umanismul, iluminismul, raționalismul ș.a. Astfel, cu deosebire în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, asistăm la cristalizarea unor teorii complexe asupra culturii țării noastre, elaborate pe baze filozofice sau istorice, ori deopotrivă, pe baze psihologice sau sociologice, reprezentate de personalități direct implicate în istoria țării.

Problema societății este una actuală și în prezent, evoluția sau involuția acesteia depinzând de mentalitatea, educația, gradul de cultură și acțiunile indivizilor. Conviețuirea oamenilor în cadrul unei societăți are în vedere o mulțime de aspecte impuse de stat, clase sociale declarate sau subtil induse, de implicarea indivizilor sau de indiferența acestora, de statutul moral al celor care se impun ca lideri, de altruismul și generozitatea indivizilor, de puterea acestora de acceptare sau de schimbare a mentalităților și acțiunilor proprii.

O intensificare a preocupărilor de cercetare a fenomenelor culturale are loc în perioada făuririi României moderne, iar începuturile teoriei culturii românești sunt indubitabil legate de opera savantului Dimitrie Cantemir (*Descrierea Moldovei*) care reprezintă prima lucrare interdisciplinară a Moldovei și locuitorilor ei. Lucrarea conține trei părți: prima parte oferă o descriere reliefului și organizarea administrativă a țării; partea a doua descrie pe larg forma de guvernământ, clasele sociale și obiceiurile; ultima parte este destinată culturii și religiei, cuprinzând totodată și un capitol despre limbă și literatură.

Mai târziu, cercetări riguroase au fost făcute asupra procesului de dezvoltare istorică a culturii române și a fost oferit prilejul de a descoperi unele concepții încheiate despre sociologia culturii, sintetizate în lucrări individuale cu ajutorul coordonatelor și punctelor de vedere proprii unor curente de gândire precum junimismul sau poporanismul, lucrări considerate grăitoare pentru capacitatea analitică la care ajunsese cugetarea românească în acea perioadă.

Toate științele sociale într-o formă sau alta au, în mod cert, ca obiect, societatea. Societatea, grupul social, relațiile interpersonale, structura socială, sociabilitatea, mentalitățile și integrarea socială reprezintă concepte fundamentale în sociologie, care vizează aspecte particulare cât și generale ale vieții sociale și ale fenomenelor sociale totale. Varietatea proceselor în care sunt implicate grupuri specifice de oameni, printre care cele politice, economice, culturale etc, a făcut necesară apariția unor subdiviziuni ale sociologiei. Astfel, sociologia educației nu a mai constituit o problemă, educația fiind considerată un domeniu important al vieții sociale.

În perioada modernă de dezvoltare a societății românești, cercetarea culturii a înregistrat o mișcare de maturizare, afirmare și consolidare continuă. Reflecția gânditorilor asupra vieții sociale și a fenomenelor acesteia a făcut posibilă apariția a numeroase științe și abordări teoretice elaborate de-a lungul timpului, cu înalt nivel de veridicitate. Un impuls considerabil afirmării spiritului critic în sociologie a fost oferit de dezbaterile culturologice.

Legătura permanentă a problemelor sociale și naționale ale culturii românești cu trăsăturile sociologiei românești, a reprezentat o contribuție teoretică și practică autentică în contextul mișcărilor de idei europene. Se constată în procesul de afirmare a sociologiei în cultura noastră, tendința spre interdisciplinaritate și evoluția spre diferențiere și sinteză globală.

Sociologia s-a apropiat de principalele clase și forțe sociale înaintate ale epocii pentru a oferi răspunsuri la problemele sociale critice precum problema formării culturii naționale, problema unirii sau problema rurală, legându-se de interesele acestora.

Nevoia soluționării unor cerințe obiective ale societății românești legate de afirmarea unitară a identității noastre spirituale și ascendența culturii naționale către nivelul celor mai avansate culturi moderne din Europa, a determinat cercetarea fenomenului cultural atât în latura sa teoretică, cât și în cea empirică, descriptivă.

Fondul dezbaterilor de idei și punctul de plecare, îl reprezintă problema mijloacelor de realizare a culturii naționale, a regenerării într-un context nou, european, problemă consubstanțială procesului general de modernizare a comunității românești. Discuțiile au vizat raportul dintre cultura națională și cultura universală și cel dintre tradiție și inovație, așadar, specificul național în cultură, punându-se accent pe modul de asimilare al valorilor străine și rolul cultural al școlii, al învățământului etc. Caracterul ambivalent este una din trăsăturile specifice ale discursului sociologic în problemele culturii; pe de o parte, implicarea activă în cercetarea empirică a fenomenelor, iar pe de altă parte, tendința de autonomizare conceptuală.

Procesul de făurire a culturii moderne a devenit o problemă semnificativă de reflecție sociologică în contextul general al eforturilor de restructurare a comunității românești, fie ele materiale sau intelectuale. Gânditorii români au dovedit o receptivitate constantă în ceea ce privește informațiile și contribuțiile teoretice existente în gândirea europeană, cu atât mai mult cu cât majoritatea își finalizaseră studiile universitare și doctoratura în orașele intelectuale ale țărilor occidentale.

Concepțiile sociologice românești (evoluționiste, socialiste, pozitivistice etc.), au încorporat și exercitat o funcție critică concomitent cu asumarea rolului terapeutic de îndreptare sau transformare structurală de calitate, a realităților naționale și a diverselor infirmități ale vieții sociale. Sociologia românească a dat o expresie teoretică și pragmatică ideii că orice critică la adresa rânduielilor noastre are drept rațiune depășirea sau chiar înlocuirea stărilor de lucruri disfuncționale, fiind conexată prin structura ei intimă la cerințele prezentului, la nevoile firești ale progresului, susținând interesele de ansamblu ale comunității naționale.

Spiritul critic a caracterizat întreaga noastră cultură, în special în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Prin scopurile sale, spiritul critic explică nevoia de schimbare, acesta reprezentând forma de obiectivare a spiritului novator. Totodată afirmarea spiritului critic în sociologia românească modernă a îmbrăcat forme, soluții și tendințe constructive, dar și nihiliste, datorate bazei sale teoretico-ideologice contradictorii.

Preocuparea pentru dezvoltarea pe baze noi, capitaliste, a reprezentat problema fundamentală a societății românești, presupunând desăvârșirea procesului de formare a comunității naționale. După articolele publicate de Titu Maiorescu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Mihai Eminescu, B.P. Hașdeu, apar în perimetrul preocupărilor sociologice despre cultură, lucrări noi, semnificative pentru conținutul lor critic. Se dezvoltă o conștiință critică și o atitudine valorizatoare asupra procesului de modernizare al culturii în România, în special, odată cu momentul Kogălniceanu, iar datorită mișcării junimiste, se va ajunge la un nivel fără precedent și se vor lăsa urme adânci în posteritatea spirituală, viziunea istorică asupra culturii devenind o dominantă teoretică a epocii.

„Cultura critică românească” a fost mai mult decât un curent de idei, fiind catalogată printre primele de acest gen din spațiul european, impunea o atitudine critică la nivel macrosocial și funcționa ca o adevărată instituție în cadrul culturii naționale. Prin asta este explicabil puternicul ecou pe care l-a avut în epocă, dar și influența asupra formării unor generații întregi de intelectuali.

„Cultura critică” sau „seria critică” a luat naștere în cultura română, din necesitatea de a conserva și a dezvolta originalitatea acesteia, împotrivindu-se tendințelor de expansiune socială a valorilor incerte și fenomenului plagiatului. Devine așadar, o „primă sursă de soluții în problema orientării”, așa cum o numeau unii sociologi contemporani, în momentul în care și-a asumat și răspunderea atingerii unor obiective economice, politice și sociale.

Dacă pe plan teoretic spiritul critic s-a manifestat necruțător, în practica social-culturală, avem exemple elocvente că promotorii lui nu s-au mai dovedit la fel de intoleranți, cazul lui T. Maiorescu, M. Eminescu sau C. Rădulescu-Motru. Premisele constituirii sociologiei culturii în România trebuie căutate, după aceste considerații preliminare, în epoca modernă a dezvoltării societății noastre, ele fiind ilustrate în dezbateri privind rolul social al unor instituții culturale. Stadiul deplin al maturizării sale ca disciplină unitară cu un statut științific bine delimitat și ca activitate sistematic desfășurată, îl cunoaște în intervalul dintre cele două războaie mondiale.

Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ne sunt mărturisite primele preocupări legate de această problemă, materializate în studii, articole și lucrări care au reprezentat rezultatul unor acumulări istorice de necontestat și care reflectau raportul științific al diverselor cugetări ce au îmbrățișat multiple compartimente ale creației spirituale.

În noua etapă a sociologiei românești aceste teorii și concepții devin un suport temeinic pentru dezvoltarea sociologiei culturii noastre și nu numai. Dintre aceste teorii, amintim: concepția despre civilizație și locul tradiției în istoria poporului - M. Kogălniceanu, teoria „autonomiei valorilor” și a „fundamentului dinlăuntru” - T. Maiorescu, teoria asupra politicianismului românesc și a etapelor devenirii culturii noastre - C. Rădulescu-Motru, concepția asupra modernizării culturale - M. Eminescu, concepția asupra rolului tradiției și inovației în dezvoltarea culturii române, despre geneza culturii moderne în Principate - Garabet Ibrăileanu ș.a.m.d. În perioada dintre cele două războaie, acestea constituie un obiect de interpretare și analiză pentru gânditorii afirmați în acea epocă, iar dintre problemele care fuseseră abordate înainte de 1918, unele au deschis orizonturi noi de cercetare, oferind prilejul unor noi judecăți de valoare. Transformarea culturii pe baze moderne presupunea propulsarea acesteia pe culmile dezvoltării culturale occidentale și realizarea pe alte temeuri a unității și a specificului ei național.

Lucrarea lui Spiru Haret este fondatoare prin argumentele ei despre necesitatea unui nou demers în studiul societății și deține un procedeu ingenios: prezintă analiza matematică a unei probleme, iar mai apoi face exemplificări care dovedesc cele demonstrate matematic. Spiru Haret dorește să se pună accent pe necesitatea studiului societății cu rigoarea matematicii, ținând cont de afirmația fără echivoc a lui I. Kant: „Eu susțin că în orice știință referitoare la natură nu putem avea adevărată știință decât numai acolo unde este și matematică.” Scriitorii savanți își aduc contribuția la dezvoltarea artistică a literaturii române, într-o perioadă în care erudiția filologică și istorică avea încă loc printre genurile literare.

La 26 februarie 1838, avea să se nască la Cristinești, în județul Hotin, Bogdan Petriceicu Hașdeu, unul dintre cele mai uluitoare genii pe care le-a deținut societatea românească și pionier în diferite ramuri ale istoriei și filologiei românești. Întâiul proces literar din analele justiției noastre, stârnit cu mult înainte ca Ion Luca Caragiale să înceapă să pună bazele prozei noastre satirice și a realismului critic, a fost inițiat de către Hașdeu care compusese una din cele mai savuroase narațiuni realiste.

Ulterior, conceptul de „realitate comună” apare în prim-plan și subsumează, în esență, toate tipurile de realitate, prezentate în operele autorilor literaturii noastre, din perioada modernă. În literatura românească, schimbările spectaculoase nu vor întârzia să apară. La fel ca și în cadrul altor culturi, se va impune acest imperativ al înnoirii, mai ales prin modificarea

permanentă a punctului de vedere auctorial, dictat de o conștiință dublă – exterioară și interioară.

Fie că este vorba de o realitate obiectivă, socială, concretă, fie de una psihologică, emoțională sau de realitatea spirituală, transcendentală, găsim, în linii mari, tendința eternă a omului de a-și explica, prin intermediul a ceea ce trăiește, misterele universului, legate indisolubil de adâncurile ființei sale, la fel cum fiecare întrebare conține, *in nuce*, un răspuns. El poate fi dat în infinite variante și despre acest lucru vorbește cel mai bine, poate, un scriitor de talent.

Dacă vorbim despre deslușirea misterelor universului, vorbim despre cunoaștere, iar aceasta presupune informație. Cunoașterea, ca proces realizat prin intermediul informațiilor, stă la baza supraviețuirii și evoluției oricărui popor și se limitează la trei modalități de abordare: intelectuală, culturală și organizațională. Problema principală în limitarea cunoașterii este însă, cea a continuității. Partizanii continuității susțin că știința se dezvoltă în prelungirea cunoașterii comune, deosebindu-se de aceasta numai prin: gradul de precizie, coerență și consecvență.

Așadar, nevoia de soluționare a unor probleme cu care se confrunta societatea românească legate de afirmarea unitară a identității noastre spirituale și ascendența culturii naționale către nivelul culturilor moderne europene, a determinat această cercetare a fenomenului cultural atât pe parte teoretică, cât și pe parte empirică. În consecință, în perioada modernă de dezvoltare a societății românești, cercetarea culturii a înregistrat o mișcare de modernizare, afirmare și consolidare permanentă.

Sociologia românească a dat o expresie teoretică și pragmatică ideii că orice critică la adresa obiceiurilor noastre are drept rațiune depășirea sau chiar înlocuirea stărilor de lucruri disfuncționale, fiind conexasă prin structura ei intimă la cerințele prezentului, la nevoile firești ale progresului, susținând interesele de ansamblu ale comunității naționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Ed. Cartea Românească, 1941;
2. George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Fundațiilor Regale, 1941;
3. Ioan Mihăilescu, *Sociologie generală*, Ed. Polirom, Iași, 2003;
4. Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Ed. Eminescu, 1991;
5. Spiru Haret, *Mecanica social*, Ed. Gramar, 2001;
6. Vasile Miftode, *Elemente de sociologie rurală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984.